

Suomen sosiaalioikeudellinen seura ry - Socialrättsliga sällskapet i Finland rf

[Yhteystiedot - Suomen sosiaalioikeudellinen seura ry \(sosiaalioikeus.fi\)](https://www.sosiaalioikeus.fi)

Helsinki 5.11.2024

Suomen Sosiaalioikeudellinen seura ry:n lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 ja 8 §:n muuttamiseksi HE 135/2024

Viite: Sosiaali- terveysvaliokunnan lausuntopyyntö 28.10.2024

Arvoisa sosiaali- ja terveysvaliokunta

Esityksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annettua lakia. Työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavasta peruspäivärahan ja työmarkkinatuen korotusosasta ja ansiopäivärahan korotetusta ansio-osasta esitetään luovuttavaksi. Lisäksi poistettaisiin mahdollisuus maksaa liikkuvuusavustusta korotettuna. Osittaisen työmarkkinatuen vähimmäismäärää ehdotetaan pienennettäväksi siten, että se olisi aiemman 50 prosentin sijasta 35 prosenttia siitä työmarkkinatuesta, jota vanhempiensa taloudessa asuvalle työnhakijalle muutoin työmarkkinatukena maksettaisiin.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025.

Suomen sosiaalioikeudellinen seura ry:n lausunto

Ehdotettu työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavasta peruspäivärahan ja työmarkkinatuen korotusosasta ja ansiopäivärahan korotetusta ansio-osasta poistamisesta

Työmarkkinatuella elävän pitkäaikaistyöttömän elämä on hyvin niukkaa ja ehdotetun muutoksen myötä heidän elämänsä edelleen tiukkenee. Tutkimukset työmarkkinatuella elävän ongelmista osoittava, että monella pitkäaikaistyöttömällä ei ole varaa ostaa uusia vaatteita tai lääkkeitä. Jopa riittävän ruuan hankkiminen on joskus mahdotonta rahan vähyyden vuoksi.¹

Työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavasta peruspäivärahan ja työmarkkinatuen korotusosasta ja ansiopäivärahan korotetusta ansio-osasta luopumisen osalta pyysimme näkemyksiä

¹ Minna Ylikännön artikkeli kirjassa ”Toimeentuloturvan verkkoa kokemassa” Työmarkkinatuki riittää, riittää, riittää – ei riittänytkään s. 50-76 (<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/9e9c125f-78b9-41eb-bdd3-3d2f2052894a/content>)

kymmenen vuotta nuorten erikoistyövoimaviranomaisena toimineelta henkilöltä. Hän oli sitä mieltä, että korotusosalla on suuri merkitys sille, miten nuoret saadaan motivoitumaan ja innostumaan työvoimapolitiittisista työvoimapolitiittisista toimenpiteistä tianteessa, jossa suora työllistyminen on vaikeaa. Nämä toimenpiteet ovat siis keskeinen osa työllistymispolulla. Nuoret pääsevt niiden avulla ensin kokeilemaan siipiäännesim. yrityksissä ja usein kun ovat oppineet työn ja tulevat tuottaviksi työntekijöiksi, saavat sitten palkkatyön. Yhtä lailla työkokemuksen ja osaamisen karttuminen tai sen selvittely, onko ko. ala nuorelle sopiva, ovat osa hyviä tuloksia.

Erikoistyövoimaviranomaisen näkemyksiin yhtyen seuramme katsoo, ett jos korotusosa työvoimapolitiittisen toimenpiteen ajalta nyt poistetaan, tulee käymään niin, että työttömien työttömyysjaksot pitenevät. Kaksi vuotta työttömänä olevan mahdollisuus päästä avoimille työmarkkinoille palkkatyöhön ilman työvoimapolitiittista toimenpidettä on lähes mahdotonta. Mahdoton tehtävä työllistyä. Siksi seuramme mielestä olisi syytä lisätä ”porkkanoita” ja vetovoimaa osallistua työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen eikä lisätä ”keppiä” ja vaikeuttaa työllistymistä, kuten tässä esityksessä.

Hallituksen esityksessä myönnetään, että ”taloudellisen kannustimen poistumisen voidaan arvioida heikentävän työnhakijan kannustimia osallistua työllistymistä edistäviin palveluihin. ” Tästä ei ole kuitenkaan tehty jatkopäätelmiä, mitä tulee tapahtumaan esityksen tullessa voimaan. Miten esitys vaikuttaa laajemmin työllisyyden hoitoon ja työttömien mahdollisuuteen päästä työelämään? Seuramme mielestä erittäin kielteisesti. Työnantajien näkökulmasta oletamme, että joustavat mahdollisuudet tutustua potentiaaliseen uuteen työntekijään heikkenevät. ja toisaalta riski palkata vääränlainen henkilö kasvaa.

Seuramme katsoo, että työvoimapolitiittisilla toimenpiteillä ja niitä tukevilla korvauksilla on laajempi merkitys työllisyyteen kuin mitä hallituksen esityksen vaikutusperusteluissa todetaan. Esim. nuorten osalta voi käydä niin, että se joukko, joka ei ole kirjoilla oikein missään (työllisyyspalvelut, sosiaalipalvelut), tulee kasvamaan. Kaikilla tällaisilla toimenpiteillä voi olla vaikutuksia myös yhteiskuntataruahan.

Edellä mainituilla perusteilla seuramme ei voi kannattaa esitystä työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavasta peruspäivärahan ja työmarkkinatuen korotusosasta ja ansiopäivärahan korotetusta ansio-osasta poistamisesta.

Ehdotettu aktiiviajan korotusosien loppuminen

Seuramme pitää myös liikkuvuusavustuksen korotusosien luopumista väärään suuntaan menevänä toimenpiteenä. Liikkuvuusavustuksen korotusosa on ollut tärkeä monelle työttömälle sen vuoksi, että se on mahdollistanut työttömän ottamaan vastaan työtarjouksia kaukana kotipaikkakunnaltaan. Tällainen mahdollisuus halutaan nyt ottaa pois. Valtiontalouden ohella tulisi ajatella myös työttömän asemaa ja hänen mahdollisuuksiaan selvitä. Hallituksen esityksessä painopiste on pelkästään valtiontaloudessa. Koska liikkuvuusavustuksen korotusosa on mahdollistanut työllistymistä, se on mielestämme tärkeätä säilyttää.

Ehdotettu osittaisen työmarkkinatuen alennus

Osittainen työmarkkinatuki on ea nytkin liian alhainen. Laskelmalla taso kotona asuvien lasten kohdalla 35 prosenttiin lisätään vanhempien elatusvelvollisuutta täysi-ikäisistä lapsistaan kohtuuttomasti. Elatusvelvollisuus jatkuu näin loputtomasti niin kauan kuin lapsi asuu kotona. Esityksen

hyväksyminen lisää vaihtoehdottomuutta ja moni iäkäs äiti joutuu elättämään aikuista poikaansa pienellä eläkkeellään. Kysymys on vastuun siirtämisestä yhteiskunnalta yksilöille ilman riittäviä perusteita ja tällaista siirtoa seuramme vastustaa.

Työmarkkinatuella elävien kokemuksia on kerätty edellä mainittuun *Minna Ylikännön* artikkeliin. Tutkimusten mukaan työmarkkinatuen saajat elävät äärirajalla. Monilla ei ole mahdollisuutta ostaa vaatteita tai lääkkeitä. Joissakin tapauksissa jopa ruuasta on tullut pulaa. Ylikännön artikkeli on vuodelta 2013, mutta vuonna 2024 tilanne on jopa huonompi kuten Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitean Suomea koskevasta kannanotosta voidaan todeta. (Merits 172/2018 www.coe.int).

Edellä mainitussa päätöksessä komitea toteaa, että 2020-luvulla työmarkkinatuen reaalin taso on Suomessa alempi kuin vuonna 2012.² ja kuitenkin pääosa Suomen työttömistä elää työmarkkinatuen varassa, kuten voidaan todeta hallituksen edistyksen sivulla 10 olevasta taulukosta. Ongelma kasvaa koko ajan, koska työttömyys on nousussa. Siksi työmarkkinatukeen ei pitäisi enää kohdistaa leikkauksia.

Seuramme tietämän mukaan monissa Suomen kilpailijamaissa työttömyysturvan taso ylittää 80–90 prosenttiin aiemmasta palkasta. Suomessa etuuden taso parhaimmillaankin jää alle 50 prosenttiin aiemmista työssäolon ansioista. Ansiosidonnaisten päivien tuttua täyteen ja siirryttäessä työmarkkinatuen varaan työttömän talous romahtaa. Hyvin harva pystyy Suomessa elämään 640 eurolla kuukaudessa (työmarkkinatuki nettona) etenkin kun asumistukeen on kohdistettu mittavia leikkauksia vuonna 2024. Lisäksi uusia leikkauksia on tulossa vuoden 2025 alussa.

Valiokunnan käsiteltävänä hallituksen esitys HE 135/2024 on jo kolmas työttömyysturvaa koskeva leikkausesitys vuoden 2024 aikana. Aiemmin on mm. 1) pidennetty työttömyysturvan saamisen työssäoloa 12 kuukauteen 2) asetettu lisäksi työttömyysturvan saamisen ehdoksi 930 euron kuukausittainen ansiovaatimus, 3) määrätty, että palkkatuettu työ ei kartuta työssäoloa, 4) poistettu sovitellusta päivärahasta 300 euron suojaosa, 5) pidennetty työttömyysetuuden saamisen oma-vastuu seitsemäksi päiväksi, 6) jaksotettu lomakorvaus ennen työttömyysetuuden myöntämistä, 7) poistettu työttömyysturvan lapsikorotukset, 8) toteutettu ansiopäivärahan alennuksia kahdessa vaiheessa, 9) heikennetty ansiopäivärahan laskutapaa korkeammassa tuloluokissa 10) poistettu kaikki ikääntyneitä työttömiä koskevat suojasäännökset ja 11) poistettu kunnan velvollisuus työllistää ikääntyneitä työttömiä

Nyt esillä olevaa hallituksen esitystä voidaan nimittää vuoden 2024 työttömyysturvan leikkausten kolmanneksi aalloksi. Seuramme katsoo, että tämä kolmas aalto voidaan jättää toteuttamatta. Niin paljon on jo leikattu.

Turun yliopiston ja Kuluttajaviraston laatimien viitebudjettien mukaan yksin asuvan miehen koh-tuukulutus minimitasolla on vähintään 1663 euroa kuukaudessa pääkaupunkiseudulla ja noin 1 400 euroa pääkaupunkiseudun ulkopuolella (nettona). Työmarkkinatuki 640 euroa/kk nettona kattaa tästä vain pienen osan. Vuosina 2024–2027 toteutettu perusturvaetuuksien indeksikorotusten jäädytys varmistaa tuen säilymisen samana hintojen noususta huolimatta.

Edellä mainituista syistä seuramme vastustaa ehdotettua työmarkkinatuen leikkausta.

² Päätöksessä viitataan komitean päätökseen Merits 88/2012 (www.coe.int). Myös päätöksessä Merits 108/2014 (www.coe.int), joka tuli julkiseksi vuonna 2017, Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea totesi työmarkkinatuen tason olevan aivan (manifestly) liian matala. Samaan johtopäätökseen on päädytty myös muiden perusturvaetuuksien kohdalla.

Paikkaako toimeentulotuki työttömyysturvaa?

Etuuksiin tehtyjä leikkauksia on perusteltu sillä, että toimeentulotuki on perälauta, jonka turvin perustuslain 19 § 2 momentin takaama oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden yms. riskin kohdatessa toteutuu. Olemme tässä asiassa eri mieltä. Työttömän henkilön ei pitäisi turvautua viimesijaiseen toimeentulolähteeseen, vaan työttömyysturvan tulisi yksinään turvata henkilön perustoimeentulo. Toimeentulotuki on kotitalouskohtainen ja harkinnanvarainen etuus ja tarkoitettu kattamaan aivan toisia tilanteita kuin työttömyyttä. Henkilöllä, joka joutuu omasta syyttään työttömäksi, on subjektiivinen oikeus työttömyysturvaan ehtojen täytyessä ja työttömyysturvan tason tulee kattaa henkilön perustoimeentulon. Valitettavasti näin ei kuitenkaan ole asianlaita, koska työttömyysturvaetuudet ovat laahanneet jäljessä hintojen noustessa. Toimeentulotuella viimesijaisena etuutena on tyypillistä se, että viime kädessä apua tarvitseva joutuu itse maksamaan sosiaaliturvansa, jos hänellä on varoja ja omaisuutta. Kaikki varat on muutettava rahaksi ja omaisuus myytävä, jos henkilö joutuu pidemmäksi ajaksi toimeentulotuen asiakkaaksi. Viime kädessä hallinto-oikeus päättää etuuden takaisinperinnästä.

Esimerkki: 55-vuotias IT-asiantuntija irtisanotaan keinoällyn korvatesa hänen työpanoksensa. Hänellä ei ole enää mahdollisuuksia löytää uutta työpaikkaa Suomen työmarkkinoilla yleisen ikäsyrjinnän vuoksi. Työmarkkinatuen 640 euroa/kk netto ei riitä alkuunkaan hänen pakollisiin menoihinsa, ja hän joutuu joka kuukausi anomaan toimeentulotukea niin kauan kunnes hän kymmenen vuoden jälkeen saavuttaa eläkeiän. Saadakseen toimeentulotukea hänen on myytävä koko sen omaisuuden, jonka hän on työssä ollessaan onnistunut hankkimaan ja eläkeiän koittaessa omaisuudesta on jäljellä vain oma koti, jota ei tarvitse myydä toimeentulotukisäännösten mukaan. . Eläke ei ole karttunut yhdeksän vuoden työmarkkinatukijakson aikana, joten myös eläkkeeseen on tullut lovi työn menettämisen vuoksi. Ihmisen elämäntyö on tuhoutunut sen vuoksi, että hänet on ikääntyneenä irtisanottu. Tällainen lopputulos ei ole seuramme mielestä kohtuullinen. Leikkausten sijasta työttömyysturvaa tulisi alkaa kehittää positiiviseen ja työttömien tilannetta paremmin ymmärtävään suuntaan.

Johtopäätös

Seuramme katsoo, ettei nyt esillä olevaa hallituksen esitystä ole tarpeen hyväksyä. Työttömyysturva on jo muutenkin valmiiksi raunioina. Suuntaa tulisi kääntää ja alkaa kehittää työttömyysturvaa etuudeksi, joka oikeasti kattaa syyttään työnsä menettäneen henkilön perustoimeentulon.

Kunnioittavasti

Suomen sosiaalioikeudellinen seura ry
- Socialrättsliga sällskapet i Finland rf

Puheenjohtaja Yrjö Mattila,

Osoite Koukkutie 4, 17200 Vääksy, puhelin 040-7154166, sähköposti yrjo.mattila@helsinki.fi.

Puheenjohtaja Yrjö Mattila on valmis antamaan tarvittaessa lisätietoja.